

GÖTEBORGS UNIVERSITET

”Simsalabim”

Pedagogers uppfattning om hur de arbetar med sagan som redskap för barns språkutveckling.

Anna Nilsson, Ann-Kristin Ahlberg & Marie Nilsson

”KUFA/BL2/LAU990”

Handledare: Cecilia Björck

Examinator: Rauni Karlsson

Rapportnummer: HT13-2920-004

Abstract

Titel:	Simsalabim - Pedagogers uppfattning om sagan som redskap för barns språkutveckling
Författare:	Anna Nilsson, Ann-Kristin Ahlberg, Marie Nilsson
Termin och år:	HT 2013
Kursansvarig institution:	Göteborgs universitet
Handledare:	Cecilia Björck
Examinator:	Rauni Karlsson
Rapportnummer:	HT13-2920-004
Nyckelord:	Saga, sagoläsning, språkutveckling, kommunikation

Sammanfattning

Pedagogers uppfattning om hur de arbetar med sagan som redskap för barns språkutveckling.

Studiens syfte är att synliggöra pedagogers uppfattningar kring sagan som pedagogiskt verktyg för barns språkutveckling och hur de använder sagan i förskolans verksamhet. Vi har valt ut frågeställningar som belyser det vi vill undersöka.

Hur beskriver pedagoger sitt konkreta arbete kring sagan?

Hur beskriver pedagoger sin syn på barns språkutveckling i relation till läsning och sagor?

Hur kan pedagogers resonemang relateras till läroplanen?

En kvalitativ intervjumetod ligger till grund för studien och den bygger på fem intervjuer med pedagoger som arbetar i förskolan. Resultatet av studien är kategoriserat i teman utifrån vad pedagogerna beskrivit i de intervjuer vi utfört. För att besvara frågeställningarna har vi analyserat intervjuerna utifrån dessa teman. Vi tar utgångspunkt i en sociokulturell syn på lärande.

Sagan används vid många olika tillfällen i förskolans verksamhet. Det framkommer att pedagogerna anser att sagan är viktig och att den har en stor del i barns språkutveckling, där de kan lära sig att kommunicera och förstå sin omvärld. Arbetet med sagan fyller en viktig funktion i det sociala samspelet och språket är viktigt för att kunna få en roll i leken. Pedagogernas uppfattningar om förskolans roll i förhållande till hemmet är att den fått ett större ansvar för att utveckla barns språk jämfört med tidigare.

Förord

Vi vill först av allt tacka varandra för givande diskussioner, härliga skratt och ibland även nära till tårar för slit med studier och arbete på förskolan. Vi har hjälpts åt med att stötta varandra när modet svikit och tanken om att ge upp förekommit.

Tack till nära och kära som stått ut med oss under de fyra år vi studerat och arbetat och allt som ofta satt dem i andra tredje hand. Även ett tack till kollegor och förskolechefen för stöttning när vi vacklat i tankar på vad vi håller på med.

Slutligen vill vi även tacka vår handledare Cecilia Björck och intervjupersonerna, för utan dem hade det inte blivit någon studie.

Anna Nilsson, Ann-Kristin Ahlberg och Marie Nilsson

Innehållsförteckning

1. Inledning och problemområde.....	6
2. Syfte och frågeställningar	7
2.1 Studiens syfte	7
2.2 Frågeställningar	7
3. Bakgrund.....	8
3.1 Förskolans uppdrag	8
3.1.1 Litteracitet	8
3.2 Språkutveckling och kommunikation	9
3.3 Sagan	10
3.3.1 Vad är saga?	11
3.3.2 Narrativa aspekter på saga	11
3.3.3 Vad är barnlitteratur?.....	11
3.3.4 Sagans historia.....	12
3.4 Sagoläsning.....	13
4. Teorianknytning.....	14
4.1 Jämförelse mellan två teoretiska perspektiv	16
5. Metod	18
5.1 Metodval	18
5.2 Urval	18
5.3 Genomförande	19
5.3.1 Bearbetning och analys	19
5.4 Etik	19
5.5 Validitet, reliabilitet och generaliserbarhet	20
6. Resultat.....	21
6.1 Det praktiska arbetet och syftet med sagan	21
6.2 Magi och fantasi	23
6.3 Intresse, lust och motivation.....	23
6.4 Språkutveckling	24
6.5 Det sociala samspelet.....	26
6.6 Samhällsperspektiv.....	27
7. Diskussion	30
7.1 Metoddiskussion	30

7.2 Resultatdiskussion	31
7.3 Slutsatser och framtida forskning	36
8. Referenser.....	37
Bilagor.....	39
Bilaga 1 Intervjufrågor:	39
Bilaga 2 Brev	40

1. Inledning och problemområde

Det är viktigt att vi kan förstå, göra oss förstådda och ha kunskaper i att kommunicera med andra människor runt oss. Genom att läsa böcker tillsammans med barn stimuleras deras fantasi och ger kunskap. Dejke (2006) menar att i dagens samhälle tar IKT (informations och kommunikationsteknik) stor plats vilket vi tänker oss ger ny kunskap och möjligheter för barns utveckling. Samtidigt beskriver Dejke att högläsning och det muntliga berättandet är viktigt och med sagoböcker kan man på ett annat sätt ge tid till funderingar och frågor. Hon beskriver också hur sagan ger närhet och trygghet och att bilder och korta texter är bra för att barnen skall utveckla språket. Vi vill i denna studie utforska sagan och dess betydelse för barns språkutveckling och koppling till den reviderade läroplanen (Skolverket 2010).

Vi har alla tre arbetat flera år inom förskolan och har erfarenhet kring hur viktigt ett rikt språk är för barn, och hur det påverkar deras lek och deras utveckling i stort. I vår kommun sker ett samarbete mellan förskolechefer, en representant för varje förskola, sköterskor från barnavårdscentralen, specialpedagog och förskolepsykolog kring viktiga saker att ta upp till diskussion. Barnavårdscentralen har lyft frågan om att språkutvecklingen hos små barn har förändrats och att de remitterar allt fler barn till logoped. Även specialpedagogen, psykologen och pedagoger från förskolan har samma uppfattning.

Detta väckte vårt intresse att studera pedagogers uppfattning om hur de arbetar med sagan som redskap för barns språkutveckling. Vi vill fördjupa våra kunskaper kring hur sagan används som verktyg för att främja språkutvecklingen och hur pedagogernas arbete kan kopplas till läroplansmålen. I läroplanen för förskolan framgår det tydligt att alla barn skall ges möjlighet att utveckla sin förmåga att kommunicera med andra och ges stöd i sin språkutveckling (Skolverket 2010).

Bjar och Liberg (2010) beskriver att förskolan har en viktig uppgift att i mötet med barn från många olika miljöer och med olika bakgrund stödja dem i deras utveckling när det gäller språk, tanke och kunskap. Detta är förmågor som är centrala för samhällets utveckling och för det behövs tillgång till språkliga redskap för att kunna interagera med andra och agera på egen hand. I läroplanen för förskolan beskrivs att ”En viktig uppgift för förskolan är att förmedla och förankra respekt för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande demokratiska värderingar som det svenska samhället vilar på” (Skolverket, 2010 s. 4). Även Bjar och Liberg (2010) menar att förskolan ska ge barn möjlighet att vara deltagande i demokratiska processer.

Var och en av oss tre kan enskilt stå för arbetets innehåll.

2. Syfte och frågeställningar

2.1 Studiens syfte

Syftet med denna studie är att undersöka pedagogers uppfattningar om arbetet med sagan som pedagogiskt verktyg i förskolan. Frågor som vi undersöker i relation till syftet är:

2.2 Frågeställningar

Hur beskriver pedagoger sitt konkreta arbete kring sagan?

Hur beskriver pedagoger sin syn på barns språkutveckling i relation till läsning och sagor?

Hur kan pedagogers resonemang relateras till läroplanen?

3. Bakgrund

I följande avsnitt presenteras en redogörelse för förskolans uppdrag och tidigare forskning som är relevant för vår studie. Vi beskriver forskning kring litteracitet, språkutveckling och kommunikation, sagan samt sagoläsning. Det finns mycket litteratur och forskning om sagan och dess betydelse för barns språkutveckling. Ämnet är aktuellt och det finns pågående forskning om att läsförståelsen hos barn har försämrats och att bokläsning är viktigt för språket.

3.1 Förskolans uppdrag

Förskolan fick 1998 en egen läroplan och den reviderades 2010 för att börja gälla i juli 2011 (Skolverket, 2010). Styrdokumentet har strävansmål som verksamheten ska arbeta efter. Det finns inga direktiv som talar om hur pedagogerna ska nå läroplanens intentioner. Läroplanen tar därmed inte upp användandet av sagan i verksamheten, utan ger mål att utveckla om läs och skriftspråk, som i sin tur kan kopplas till sagan. ”Språk och lärande hänger ouplösligt samman liksom språk och identitetsutveckling. Förskolan ska lägga stor vikt vid att stimulera varje barns språkutveckling och uppmuntra och ta till vara barnets nyfikenhet och intresse för den skriftspråkliga världen” (Skolverket, 2010 s.7). I läroplanen betonas att förskolan ska ge barn en grund för ett livslångt lärande. Alla barn ska erbjudas en trygg miljö med stimulerande pedagogisk verksamhet.

Det framgår tydligt att det är förskolans uppdrag att alla barn skall ges möjligheten att utveckla sin förmåga att kommunicera med andra och stimulera varje barns språkutveckling. ”Förskolan ska sträva efter att varje barn utvecklar nyanserat talspråk, ordförråd och begrepp samt sin förmåga att leka med ord, berätta, uttrycka tankar, ställa frågor, argumentera och kommunicera med andra” (Skolverket, 2010 s.10). Vidare beskrivs: ”Förskolan ska sträva efter att varje barn utvecklar sin förmåga att lyssna, reflektera och ge uttryck för egna uppfattningar och försöker förstå andras perspektiv” (Skolverket, 2010 s. 10). Pedagogerna har därmed ett ansvar i förskolan att utveckla barns verbala och kommunikativa förmågor.

3.1.1 Litteracitet

I det reviderade styrdokumentet har man tydliggjort vikten av att arbeta med barns litteracitet i förskolan. ”Förskolan ska sträva efter att varje barn utvecklar intresse för bilder, texter och olika medier samt sin förmåga att använda sig av, tolka och samtala om dessa” (Skolverket, 2010 s.10).

Fast (2008) förklarar att litteracitets begreppet härstammar från det engelska ordet literacy och är numera vanligt i den senaste forskningen kring språk och läsutveckling. Synen på barns språk och läsutveckling har förändrats över tid anser flertalet forskare. Begreppet har genom forskningsutvecklingen förändrats från att vara enbart kognitivt och utvecklingspsykologiskt förankrat till att innefatta de sociala och kulturella aspekterna av läsning och skrivning. Fast

beskriver att det lagts till olika betydelser och att det skett förskjutningar och utvidgningar av literacy-begreppet. Från början handlade begreppet om att läsa och skriva, därefter kom det verbala språket in och numera har också tecken och bilder lagts till begreppet litteracitet.

Litteracitet innebär enligt Björklund (2008) inte bara att vara läs- och skrivkunnig utan även att kunna tolka och förstå budskap och dra slutsatser från texter och bilder. Detta sker i samspel och samtal med andra om det man läst eller sett. Högläsning och bok- och bildsamtal framhåller Björklund som ett av de viktigaste sätten att stimulera barns litteracitetsutveckling. Litteracitet tar utgångspunkt i att se vikten av sociala och kulturella aspekter. Därför uppstår och pågår litteracitet i alla sociala sammanhang och då förmedlas samhällets attityder och värderingar.

Fast (2008) menar att vi är omgivna av litteracitet överallt hela tiden, och i pedagogiska sammanhang kan sagoberättandet ses som ett verktyg för att utmana barnen i deras litteracitetsutveckling. Under barnets första år påbörjas litteracitetsutvecklingen då det tittar på bilder i böcker tillsammans med vuxna. Björklund (2008) hävdar att litteracitet i förskolan bör handla om barns bläddrande i böcker och högläsning. Barn som inte stimuleras i hemmet till att utveckla ett språk skall få stimulans i förskolan. I läroplanens mål för språk och kommunikation handlar det om att barn ska få många möjligheter att samtala och utforska språket.

3.2 Språkutveckling och kommunikation

Löthagen och Staaf (2009) menar att det skett en förändring i synen på språk och språkets funktion vilket enligt dem också syns i de nyare kursplanerna för skolan. De menar att funktion blivit viktigare än form, det vill säga att det blivit viktigare att kunna, våga och vilja uttrycka sig muntligt även om det inte nödvändigtvis är helt korrekt. De gör en jämförelse med att man förr kunde få högsta betyg i ett språk även om man inte var muntligt aktiv, men att det idag krävs att man kan uttrycka sig verbalt och kommunicera och att det handlar om att kunna använda språket även utanför skolans värld, ute i samhället.

Språk beskrivs av Smidt (2010) som det kraftfullaste av alla kulturella redskap. Det betraktas som grunden i all uppfostran och lärande. Svensson (2009) skriver att små barn på ca 1,5 år imiterar vuxna när de läser. Läsinläringen börjar tidigt, då barnet tittar, pekar och kommenterar en bok tillsammans med en vuxen. Lässtunder för barn i tidig ålder är viktigt för att barnet ska förstå att texten betyder något och att den kan användas till något roligt, bra och kunna uppfatta skillnaden mellan skrivet och talat språk.

Svensson förklarar begreppet kommunikation som att dela någonting med en annan individ. ”Det latinska ordet *communicare* betyder 'göra gemensamt', att en person delger andra något och att det sker ett ömsesidigt utbyte” (Svensson 2009, s. 11). Svensson menar att även mycket små barn kommunicerar innan de kan prata, genom blickar, ansiktsuttryck, joller eller skrik. Söderbergh (2009) håller med om detta och beskriver att samspelet börjar redan när barnet är nyfött. Föräldrarna kommunicerar med sitt barn genom ögonkontakt och leenden.

Senare även med olika ljud, kroppsspråk, miner och rörelser. Kommunikationen sker genom intersubjektivitet, det vill säga medvetet samspel från båda håll (vuxen och barn). Söderbergh menar vidare att barnet utvecklar sitt språk mer och mer och anpassar det efter ljudstrukturer i det språk barnet har omkring sig. Efterhand uppstår de första orden, det varierar vid vilken ålder detta sker. Barnet förstår vad andra säger före det själv kan uttala orden. I ett samspel med andra utvecklar barnet språket mer och mer. Orden kombineras, ordförrådet utökas och barnet börjar sätta ihop meningar.

Genom samspel med andra människor lär sig barnet att klara av och förstå sin omgivning. Bjar och Liberg (2010) menar att barn utvecklar språket som mest intensivt mellan 0-10 år. Genom interaktion med andra byggs insikter och handlingsmönster upp. De beskriver språket som viktigt för identitetsutvecklingen och utvecklingen av det egna "jaget". Det vi får möta och de sammanhang vi ingår i formar oss. Utifrån detta intar vi olika positioner och roller i förhållande till andra. Bjar och Liberg menar att vi ingår i många olika meningsskapande sammanhang där vi kommunicerar med andra och på så sätt skapar oss förståelse och kunskap.

Även Svensson (2009) beskriver hur det sociala samspelet runt omkring barnet har väldigt stor betydelse för att barnet ska förstå de nya ord som det lär sig. Enligt Hagtvet (2006) har förskolan en viktig roll då grunden till lärandet läggs under barnets tidiga år. Hon kallar åren innan barnen börjar skolan för en pedagogisk guldålder då det under förskoletiden inte ställs samma krav som i skolan, barnet kan lära och upptäcka mer i lugn och ro. Hagtvet menar att det under den tiden är viktigt att bygga upp barns känsla av att lyckas och stärka deras självförtroende. Hon menar att "Språkstimulering och barnets utveckling som individ är i detta fall två sidor av samma sak" (Hagtvet 2006 s. 7). Hon betonar vikten av dialogen mellan vuxna och barn. Att det språk och de sociala regler den vuxne uttrycker och förmedlar i dialogen ger barnets erfarenheter och upplevelser mening.

Tuomela (Läraryrket 2003) skriver i "Vägar till språket" om det vardagliga samtalet i förskolan. Han menar att det inte räcker med att arbeta med "språkgrupper" eller med språk på samlingar utan att det är viktigt med ett rikt språk under hela dagen på förskolan. Han betonar det vardagliga samtalet men menar också att högläsning har stor betydelse för språkutvecklingen, att det genom sagan kommer upp ord som inte kommer in i naturliga sammanhang i barns vardag och man kan tala utanför det som sker "här och nu".

3.3 Sagan

Här följer en förklaring till vad en saga är, en kort genomgång av sagans historia och en beskrivning på barnlitteratur i förskolan. Det är också relevant för vår studie att undersöka sagors roll i kultur och samhälle.

3.3.1 Vad är saga?

Nationalencyklopedins ordlista beskriver saga som "säga, sagt, utsaga, litterär genre, kännetecknad av ett ofta överkligt eller fantastiskt, ibland allegoriserande eller moraliserande innehåll, kan jämföras vid fabel och folksaga" (<http://www.ne.se>).

Sagan följer ett mönster och börjar oftast med "Det var en gång...". Därefter följer en handling och ett avslut som: "Så levde lyckliga i alla sina dagar...". Språket är oftast enkelt och beskrivande. Granberg (1996) menar att det unika med sagan är att den har en tydlig struktur samtidigt som den är full av fantasi, och att sagor ofta innehåller kontraster och motsatser som god och ond.

Vår definition på saga är ett muntligt berättande utifrån en barnbok, bilder, figurer, sagopåse eller dramatisering, en berättelse innehållande fantasi och verklighet.

3.3.2 Narrativa aspekter på saga

Narrativ beskrivs av Nationalencyklopedin som berättande, texter som utgör ett händelseförlopp över tid (<http://www.ne.se>).

Hagtvét (2006) förklarar det narrativa begreppet som en berättelse om händelser som följer på varandra tidsmässigt. Hon beskriver det som en berättelse som har en tidslinje och den kan vara av skriftlig eller verbal karaktär, berättelse eller återberättelse. Hon menar också att det muntliga berättandet fungerar som en träning inför kommande skriftliga berättande. Det handlar om att mening skapas genom olika språkliga metoder som ger ett sammanhang. Hagtvét talar även om en känslomässig karaktär i berättandet och ett möjliggörande att hålla isär handlingar, känslor, tankar och språk. Vidare beskriver Hagtvét pedagogernas roll vid återberättandet av en berättelse eller dramatiseringen av den, att man kan vägleda barn genom att vara aktiv och ställa frågor som skapar stöd för barnens minne. Genom en saga och dess struktur stimuleras barns medvetenhet kring uppbyggandet av en berättelse, då skapas en förståelse för att saker i en berättelse sker i en bestämd ordning, att handlingar har en orsak och verkan. Barnen får en bild av att en berättelse handlar om en inledning, ett händelseförlopp och ett slut.

3.3.3 Vad är barnlitteratur?

Nationalencyklopedin förklarar barnlitteratur som böcker för barn och unga författade av vuxna.

Två grundläggande faktorer präglar barnlitteraturen: en spegling av varje epoks syn på barn och uppfostran samt anpassningen av innehåll och form till läsarnas förmodade behov och kunskaper. Historiskt har en förskjutning skett från den äldre litteraturens kravfulla nyttoinriktning till modernas barnbäckers ibland långt drivna läsaranpassning. (<http://www.ne.se>)

På förskolan finns flera olika typer av böcker. Här följer en kort förklaring kring hur Dejke (2006) beskriver de vanligaste typerna av böcker: pekbok, bilderbok och kapitelbok.

Pekbok: En bilderbok avsedd för barn upp till 2 år gjorda i lite tjockare papper. Enkla tydliga bilder, fotografier med lite eller ingen text, oftast utan handling. **Bilderbok:** En saga med bilder fotografier eller teckningar som förklarar handlingen. **Kapitelbok:** En saga/skönlitteratur för barn som är uppdelad i kapitel utan eller med få bilder och illustrationer som beskriver handling.

Enligt Pramling m.fl. (1993) förekommer två sidor i synen på barnlitteraturen, fantasi och upplevelse samt lärande och realism. De menar att barnboken är ett viktigt inslag i pedagogisk verksamhet för att den är en källa till lärande för barn och vuxna.

Lennart Hellsing, författare och översättare skriver i sin bok ”Tankar om barnlitteratur” (1999) om tre kriterier för en bra barnbok, den ska intressera barnet, vara estetiskt tilltalande och ha en moral som vi kan acceptera. Hellsing skriver vidare att barnlitteraturen är ett uppfostringsmedel som har fyra pedagogiska huvuduppgifter. Barnbokens första uppgift är att lära barnet att behärska språket. Den andra uppgiften är att hjälpa barnet orientera sig i tid och rum. Barnets tids- och rumsuppfattning utgår från hemmet, barnet upptäcker efterhand världen runt omkring. Sagan ger barnen möjlighet att upptäcka sin omvärld. Vidare är den tredje uppgiften att berätta om relationer mellan människor. Sagan ska ta upp både ljusa och mörka sidor av relationer annars kan barn få en felaktig bild av hur livet kan se ut. Barnbokens fjärde och sista uppgift är att låta barnen upptäcka livskänslan som innebär att stimulera känsloliv fantasi och kreativitet.

Hellsing (1999) uttrycker att barnbokens uppgift för de minsta barnen är att ge dem ett material av ord, begrepp, klanger och rytmer som barnen kan använda, leka och lära av. Sagan skall vara ett förbrukningsmaterial som barnen kan ta till sig och ”[...]den skall krasa mellan tänderna. Likt mat skall den tuggas väl och sväljas för att omsider bli en del av oss” (Hellsing 1999, s. 43). Granberg (1996) skriver att i en bra bilderbok kompletterar bild och text varandra. Små barn har inte förmågan att kunna se bilder utifrån enbart verbalt berättande vilket beror på att de ännu inte har ett utvecklat tankespråk.

3.3.4 Sagans historia

Vi har i alla tider fått sagor, sägner och myter berättade för oss. Här följer en kort tillbakablick runt sagans historia och en förklaring till de olika formerna. Granberg (1996) beskriver de olika sagoformerna enligt följande:

Fabler är från början tänkta för vuxna, en kort berättelse som har en moralisk slutpunkt och djur är de vanligaste karaktärerna. De kan ofta prata, röra sig och göra som människor. Djuren har olika egenskaper exempelvis att ugglan är klok. Sensmoralen kan vara ärlighet, snällhet, hjälpsamhet och vara arbetsam. **Folksagor** berättas muntligt och är av okänt ursprung. De har bevarats från generation till generation och följer ett bestämt mönster då det gäller innehåll och form. Sagan börjar med ”Det var en gång” och därefter följer handlingen i tidsföljd och sagan slutar med ”och så levde de lyckliga i alla sina dagar”. **Konstsagor** kommer från folksagorna där budskapet förändras och har oftast en namngiven författare.

Myter är berättelser om gudar och om människans uppkomst. De har oftast ett ledsamt, olyckligt slut. **Sägner** är berättelser som sägs ha inträffat i verkligheten.

Nettervik (2004) beskriver att berätta en saga det vill säga det muntliga berättandet har förmodligen funnits lika länge som människan. Granberg (1996) menar att sagan bygger på en muntlig tradition som fanns långt före skriftspråket och detta är orsaken till att det är svårt att finna någon teori om sagan som fenomen eller något om dess ursprung. Det har framkommit att den första barnboken i Sverige var "Eensköön och härlighjungfwspeghele" av den tyske prästen Conrad Porta, boken kom ut 1591. Bokens översättare är Lars Laelius, Sveriges förste barnboksförfattare (<http://www.barnboksakademin.se>).

Genom tiden har synen på sagan förändrats och utvecklats och Nettervik (2004) beskriver boken om "Pippi Långstrump" som gavs ut 1945 av Astrid Lindgren som banbrytande för sin tid och kan kallas för en revolution inom barnboksvärlden. Boken om världens starkaste flicka bryter trender och är än idag lika aktuell.

3.4 Sagoläsning

Dejke (2006) förklarar att med sagans hjälp lär sig barnen att lyssna och uppfatta ett längre händelseförlopp. Sagan medför att barnet lär sig längre meningar och att de vänjer sig vid att lyssna. Läsande och berättande gör att barnen uppmärksammas mot språket och orden blir ett redskap för kommunikation. Viktigt för barns utveckling menar Dejke är berättelser och närbakten mellan barn och vuxna.

Svensson (2009) menar att sagoläsning är viktigt för den mänskliga utvecklingen både när det gäller intellektuell och emotionell utveckling. "Fantasin och kreativiteten får sin näring i sagoläsandet och vi måste ha fantasi för att söka annorlunda lösningar på problem" (Svensson 2009 s.139). Sagoläsningen gör att fantasi och kreativitet ökar vilket i sin tur bidrar till nya möjligheter att lösa problem. Kvaliteten på den stimulans som barn får tidigt har stor betydelse då den påverkar barnets hela utveckling. När det gäller sagoläsning menar Svensson: "Trots allt är det inte hur *mycket* man läser utan det *sätt* varpå man läser som ger störst effekt. Det avgörande är att läsa med intresse och inlevelse samt att tala om textinnehållet med barnet" (Svensson, 2009 s. 145). Ekström (2004) beskriver vikten av att vi vuxna lyssnar på barnen, uppmuntrar dem att våga tala. Hon menar att det handlar om trygghet och självförtroende och att barn som upplever att de blir lyssnade på också blir bättre på att lyssna på andra, alltså är det en viktig del i dialogen och samspelet barn emellan.

Lindö (2009) menar att språket är nyckeln till livet. Hon skriver att barn som får samtal, högläsning och berättande till sig tidigt tillsammans med vuxna kan ta sig från "här och nu" till att tänka "där och då". Denna utveckling börjar tidigt, först tillsammans med föräldrarna.

4. Teorianknytning

Vi utgår från en syn på lärandet som tar utgångspunkt i Vygotsky sociokulturella teori vilken ofta kopplas samman med små barns språkutveckling. Vi gör en jämförelse mellan det sociokulturella perspektivet och kognitivismen för att lyfta fram det viktiga inom det sociokulturella perspektivet och orsaken till vårt val. Vi ser det som den teori som ligger till grund för förskolans läroplan därför att den lägger fokus på att lärande sker i samspel mellan olika individer. Centrala begrepp inom det sociokulturella perspektivet som är användbara för vår studie är interaktion, kommunikation, verktyg/redskap, den proximala utvecklingszonen och internalisering.

Enligt Nationalencyklopedin har Vygotsky (1896-1934) haft stor betydelse för modern utvecklingspsykologi och för pedagogik, hans syn på språkets betydelse för tänkandet har varit viktig. (<http://ne.se>). Vygotsky (1995) menar att grunden för barnets skapande finns i leken, barnet berättar en historia, därför anser han att lek och berättelser är nära sammankopplat. Enligt Vygotsky finns det inte någon motsättning mellan fantasi och verklighet. ”Ju rikare verklighet, desto mer möjligheter till fantasi och vice versa” (Vygotsky 1995. s.9).

Säljö (2000) beskriver att enligt det sociokulturella perspektivet bygger lärande och utveckling på kommunikation. Människor/barn lär av varandra. Lärande sker vid olika tillfällen som samtal t.ex. under middagen, där interaktion pågår mellan individer. Vi delar erfarenheter och kunskaper med varandra genom språket. När barnet föds kommer det direkt in i ett pågående samspel av interaktion och kommunikation mellan människor. Barnet söker från början social kontakt och utvecklar olika typer av interaktion med människorna i sin närhet.

Vid språkinläring lär sig barnet genom sitt språk att få kontakt med och handla i sin omgivning. När man lär sig att kommunicera blir man en sociokulturell individ. Vid en uppdelning av begreppet sociokulturell beskriver Svenska akademins ordlista det på följande sätt: ”Socio- social, samhällelig. Kultur – mänsklig verksamhet inom ett visst område och en viss tid” (<http://saol.se>). Säljö (2000) beskriver det sociokulturella perspektivets syn på att lärande handlar om att människor är deltagare i social *interaktion*. Kunskap blir till i samspel mellan människor för att sedan bli en del av den enskilde individen, dess tänkande och handlande. Detta visar sig i olika *kommunikativa sammanhang*. ”I ett sociokulturellt perspektiv på mänskligt lärande och utveckling blir därför *kommunikativa processer* helt centrala”. (Säljö 2000, s. 37) Samspel mellan individerna behövs för att kommunikationen ska fungera på ett givande sätt. Säljö beskriver att interaktionen i vardagen och det samspel som sker naturligt alltid är den viktigaste miljön där människor lär sig.

Kommunikation beskrivs av Smidt (2010) stå för hur människor samverkar med varandra och att nästan allt lärande inbegriper kommunikation.

Säljö (2000) beskriver språket som ett mycket praktiskt redskap människor emellan för att kunna dela erfarenheter och skapa kunskap. Svensson (2009) skriver att Vygotsky menade att språket har två användningsområden. Den ena funktionen är att socialt ordna det som människor gör och den andra är ett redskap för att tänka. Säljö menar att i det sociokulturella synsättet betyder orden *redskap* eller *verktyg*, de språkliga resurser som vi använder för att agera i samspel med andra.

Svensson (2009) beskriver Vygotskys syn, att när en individ tänker, talar den till sig själv. Då formas ett beteende, hur vi är mot andra och därigenom blir det inre talet socialt. Våra personligheter skapas genom social interaktion. Hon beskriver vidare att Vygotsky menade att barnets erfarenheter under de första åren av sitt liv är av stor vikt och att de sociala erfarenheterna har stor betydelse för språkutvecklingen och att inläring leder till utveckling samt att det sociala samspelet är viktigt för inläringen.

Även kulturen och sammanhanget vi lever i påverkar samspelet och hur kunskap blir till. Genom interaktion med andra byggs insikter och handlingsmönster upp. Enligt Söderbergh (2009) talar man om att barn införlivar beteenden som är de socialgrundade i omgivningen de befinner sig och gör det till sina egna. Till detta räknas bl.a. språket.

Söderbergh (2009) beskriver hur Vygotsky inom den sociokulturella teorin talar om två utvecklingsnivåer. Den första är ”den faktiska utvecklingsnivån” – den nivå barnets mentala funktioner uppnått. Den andra nivå kallar han för ”den potentiella, möjliga utvecklingszonen” – det barnet klarar av i samarbete med någon annan, en vuxen eller ett mer kompetent barn. Avståndet mellan de två olika nivåerna kallar han för den *proximala utvecklingszonen*. Det handlar alltså om att man som pedagog, i samspelet med barnet ligger steget före och på detta sätt bidrar till utvecklingen av barnets förmågor som t.ex. språket.

Svensson (2009) beskriver Vygotskys syn på internalisering vilket handlar om att barn gör kunskapen till sin egen.

Vygotskys teorier om den intellektuella utvecklingen vilar på begreppet *internalisering*. Barnet löser först problem tillsammans med andra men kommer efterhand att klara av dem själv. Internaliseringen sker gradvis; först leder och kontrollerar den vuxne barnets aktivitet, men allt eftersom barnet och den vuxne tillsammans löser problem, tar barnet initiativ och den vuxne korrigerar och leder barnet då det misslyckas. (Svensson 2009, s. 155)

Smidt (2010) beskriver Vygotskys tankar om att när det man vill lära barn kopplas till något de känner till och redan internaliserat, kan de gå framåt i sitt tänkande. Om man håller sig till sådant barnet känner till – ”nära och kära” saker och personer och samtalar med barnet kring det - bereder man vägen för att stödja barnet i dess utveckling. Barnet internaliserar kunskapen, det vill säga tar till sig den och gör den till sin egen och som pedagog kan man sedan ta ytterligare steg i att bredda barnets kunskap kring något.

Svensson (2009) skriver att Vygotsky menar att barnet lär sig förstå och samspela med sin omgivning med hjälp av de mer erfarna personer som finns runt omkring. Orden får en betydelse och språket utvecklas. Söderbergh (2009) beskriver att som pedagog kan man utöka och fördjupa kunskapen kring något barn redan känner till och är intresserad av.

4.1 Jämförelse mellan två teoretiska perspektiv

Här redogör vi för likheter och skillnader mellan hur det sociokulturella perspektivet och kognitivismen ser på hur kunskap skapas och hur språk och kommunikation bidrar till lärandet.

Säljö (2000) beskriver att kognitivismen växte fram på 1950-1960-talet. Perspektivet betonar tänkandet när det gäller förståelsen av människans handlingar. Piagets teori som kom på 1960-talet är en variant av kognitivismen. Intellettet är i fokus, hur människan bildar kunskap i samspel med omgivningen. Perspektivet har historiskt sett haft en stor del i synen på barns utveckling och på undervisning.

Man talar om att barn ska ”förstå” och inte bara ”lära sig utantill” och att de ska upptäcka och tillåtas vara nyfikna. Vuxna (pedagoger) bör enligt Piagets teori inte ”föreläsa” och styra utan stimulera eleverna att undersöka. Barnet ska styra sin egen utveckling och studerar aktivt omvärlden och konstruerar en bild av den.

Piaget ansåg enligt Säljö (2000) att för att förstå barns kognitiva utveckling är det intressant att ta reda på varför de svarar som de gör på olika frågor, hur tankeprocesser och barnets inre resonemang ser ut. Det handlar alltså om att tänkandet utvecklas inifrån. Kunskap konstrueras av individen och det som finns i människan är medfött och en redan given förutsättning som ska tillåtas att utvecklas.

Stadieteorin är något som förknippas med Piaget. Människan går enligt perspektivet igenom olika utvecklingsnivåer med skilda sätt att förstå och hantera omgivningen. Man talar om en mognad, att barn i en lärandesituation inte kan tillgodogöra sig vissa saker i undervisningen på grund av att de inte ännu nått det utvecklingsstadiet som krävs.

Säljö menar att det både finns likheter och skillnader mellan Piagets teori och Vygotskys sociokulturella perspektiv. Skillnaderna i synen på barns utveckling och lärande har att göra med synen på barnets relation till omgivningen. I det sociokulturella perspektivet betonas att omvärlden tolkas i kollektiva verksamheter där vi upptäcker och skapar erfarenheter tillsammans med andra. Vi upplever världen på det sätt som omvärlden tillåter och uppmuntrar. Kulturen är alltså viktig och vad vi lär skiljer sig åt i olika livsmiljöer och kulturer.

När det gäller språk och kommunikation beskriver Säljö att Piagets teori betonar tänkandet och att de kognitiva strukturerna utvecklas oberoende av språket. Piaget menar att språket utvecklas från ett förhållningssätt där barnet talar till stor del till sig själv utifrån egna föreställningar till ett socialiserat sätt att använda språket och kommunicera med andra.

Enligt det sociokulturella perspektivet sätt att se på språk och kommunikation utgör det länken mellan barnet och omgivningen. Barnet tänker med språkliga uttryck som det tagit till sig i samspel med omgivningen. Mänskligt lärande sker alltså enligt detta perspektiv genom kommunikation och det är länken mellan det yttre och det inre hos människan.

5. Metod

5.1 Metodval

Vårt arbete bygger på en kvalitativ studie av pedagogers uppfattningar kring barns språkutveckling med sagan som redskap. Vi har använt oss av en intervjuundersökning som bygger på muntlig kommunikation. Trost (2010) menar att det syfte som finns med studien hänger samman med vilken metod som väljs. Valet av metod beror på det teoretiska perspektivet och frågeställningen. Om man är intresserad av att förstå hur människor resonerar och handlar är det en kvalitativ studie som är mest användbar. Trost uttrycker också att genom att göra kvalitativa intervjuer får man innehållsrika svar och ett stort material.

5.2 Urval

Vi valde ut fyra förskolor som vi känner till och har en anknytning till eftersom vi tyckte att det var enkelt då vi redan hade en etablerad kontakt. Även tidsbristen spelade in i detta val. Pedagogerna fick själva välja vem eller vilka som skulle vara med vid intervjutillfällena. Vi valde att göra fyra enskilda intervjuer och en gruppintervju. Vid de enskilda intervjuerna deltog en pedagog och en intervjuare vid varje tillfälle (Pedagog A, B, C och D). Vid gruppintervjun var det två pedagoger och tre intervjuare (Pedagog E och F). Tanken var att vi skulle intervjua tre till fyra pedagoger men vid intervjutillfället visade det sig att endast två pedagoger kunde delta. Trost (2010) menar att man ska begränsa antalet intervjuer för att få ett material som är hanterbart och överblickbart. Vi inriktade oss på ett fåtal längre intervjuer då vi tänkte att vi skulle få ett mer utförligt material än om vi hade gjort flera korta intervjuer. ”Viktigt är att komma ihåg att ett fåtal väl utförda intervjuer är mycket mera värda än ett flertal mindre väl utförda” (Trost, 2010 s.144).

Vi har intervjuat sammanlagt sex pedagoger:

Pedagog A arbetar med barn 3-5 år

Pedagog B arbetar med barn 1-3 år

Pedagog C arbetar med barn 1-5 år

Pedagog D arbetar med barn 1-3 år

Pedagog E arbetar med barn 1-3 år

Pedagog F arbetar med barn 1-5 år.

Samtliga pedagoger har minst 10 års arbetslivserfarenhet i förskolan. De arbetar på förskolor med liknande upptagningsområden när det gäller socioekonomisk bakgrund. Vi definierar pedagoger som barnskötare och förskollärare som arbetar i förskolan.

5.3 Genomförande

Vi sammanställde frågor som vi tyckte var relevanta för vårt syfte och frågeställningar. Trost (2010) menar att frågorna ska vara betydelsefulla för studiens syfte och de skall vara enkla, direkta och belysa en sak i taget. En vecka före intervjuerna lämnade vi ut ett brev (se bilaga 2) med information om vårt syfte och en fråga om pedagogerna ville låta sig intervjuas. De som svarade att de ville ställa upp fick sedan frågorna (se bilaga 1) för att veta vad de kunde förvänta sig och kunna förbereda sig på frågorna.

Vi utförde en gruppintervju och fyra enskilda (en till en) intervjuer med pedagoger från olika kommunala förskolor. Då det vid gruppintervjun visade sig att endast två pedagoger kunde delta var två av oss mer passiva och en ställde frågor. Trost (2010) menar att en gruppintervju kan fungera bra men man måste också vara vaksam på att de tystlåtna kanske inte kommer till tals för att de mer språkligt aktiva tar över. Det visade sig att pedagogerna gav varandra talutrymme och var lika aktiva. Trost (2010) skriver att intervjuerna skall utföras i en lugn, ostörd och trygg miljö. Vi valde i samråd med intervjupersonerna att komma till deras arbetsplatser. Vi satt i personalrummen, dels efter stängning av förskolan och dels under barnens utevistelse, detta för att det skulle bli så lugnt som möjligt.

5.3.1 Bearbetning och analys

Vi har spelat in intervjuerna med mobiltelefon som ljudupptagning för att få med allt som sagts. De enskilda intervjuerna var mellan 15-28 minuter långa och gruppintervjun var 40 minuter lång. Detta har vi sedan lyssnat av, transkriberat och plockat ut det som är intressant för frågeställningarna och sedan sammanställt det till en text. I första steget tog vi fråga för fråga och sammanställde vad de olika pedagogerna sagt. Därefter plockade vi istället ut teman som var relevanta för vårt syfte och analyserade utefter dem. För att underlätta transkriberingen anser Stukát (2005) att endast det som är relevant och viktigt för undersökningen skrivs fram. Orsaken till att vi valde att spela in intervjuerna var att kunna gå tillbaka och lyssna flera gånger vid transkriberingen. Trost (2010) anser att ljudupptagning har flera fördelar eftersom det går att lyssna flera gånger. Även tonfall och ordval kan upptäckas och att det går att koncentrera sig på intervjun då man slipper anteckna svaren.

5.4 Etik

Vid intervjuens start skall man enligt Trost (2010) upplysa om att allt som sägs är konfidentiellt. Vi informerade alla pedagoger före intervjun om tystnadsplikt, och att allt material anonymiseras i studien. Vi har följt de etiska principer som Stukát (2005) beskriver: Informationskravet – information om studiens syfte och att deltagandet är frivilligt. Samtyckeskravet - deltagarna bestämmer själva över sin medverkan. Konfidentialitetskravet – information om anonymitet. Nyttjandekravet – insamlad information används endast till avsedd rapport.

5.5 Validitet, reliabilitet och generaliserbarhet

Stukát (2005) menar att en undersöknings reliabilitet och validitet är en svår men viktig del att tänka på, särskilt när man använt sig av kvalitativa studier. Stukát beskriver begreppen på följande sätt: Validitet - att mäta det som man vill mäta, reliabilitet - kvaliteten på mätinstrumentet, generaliserbarhet - för vem gäller resultatet.

För att uppnå så hög validitet som möjligt har vi diskuterat fram frågor som vi ansåg var relevanta för vår studies syfte. Vi utförde intervjuer med pedagoger som har erfarenhet inom förskolans verksamhet. Vid intervjuerna ställde vi våra frågor men var i övrigt relativt passiva för att inte påverka pedagogerna i deras svar.

Trost menar ”kvalitativa data möts ofta med misstänksamhet då de bygger på små urval och de på inga sätt är representativa för befolkningen i statistisk mening” (Trost, 2010, s. 34). Pedagogerna i vår studie var en homogen grupp då de har ungefär lika lång arbetslivserfarenhet. I vår rapport kan vi på grund av ett litet urval och tidsbrist inte uttala oss om hur det ser ut på förskolor utanför vår studie. Det här är vad vi har sett och fått fram i vår undersökning och vår förhoppning är att detta kan bidra till en förståelse för hur pedagoger använder sagan i verksamheten. Vi tänker att detta kan inspirera till vidare arbete med sagan som pedagogiskt verktyg i förskolan.

6. Resultat

Vi kommer här att presentera vårt resultat av de intervjuer vi gjort, fyra enskilda och en gruppintervju med frågor som belyser vårt syfte. Vi utgår från vårt transkriberade material och gör ett sammanställt resultat indelat i sex teman. De teman vi valt bygger på vad pedagogerna tagit upp vid intervjuerna, sådant de uttryckt som viktigt och berörde mest. Pedagogerna uttrycker att de använder sig av sagan i många olika situationer i verksamheten. De menar att magi och fantasi är ett viktigt inslag i det praktiska arbetet med sagan. Intresse, lust och motivation uppfattar de vara en viktig drivkraft för språkutvecklingen vilket uppmuntrar barn i deras lärande. Pedagogerna menar att språket har en betydande roll i det sociala samspelet och i leken. I temat om samhällsperspektivet tar pedagogerna upp att de vill göra föräldrarna medvetna om hur viktig sagoläsning är för barns språkutveckling. De diskuterar även kring att det är mycket som ska hinnas med på förskolan idag.

6.1 Det praktiska arbetet och syftet med sagan

Inom följande tema tar vi upp hur pedagogerna beskriver sin syn på vad en saga är, vad de har för syfte och hur de arbetar med sagan.

När pedagogerna berättar vad en saga är beskriver de vanligtvis det som en pekbok, bilderbok, kapitelbok. Det kan också innefatta muntligt berättande, flanosaga, dramatisering, gestaltning med figurer eller dockor, sagolådor/väskor och sagopåsar. Väskorna och påsarna innehåller material som hör till en viss saga. Majoriteten av pedagogerna arbetar med att dramatisera sagor med rekvisita. Pedagog F beskriver hur de jobbar med en saga under en längre tid, läser den först och visar bilderna, pratar med barnen om den. Sen dramatiserar de den och barnen får använda sagoväskor med kläder som passar till den sagan. Även pedagog A beskriver hur de på liknande sätt dramatiserar sagor.

Det kan vara kända sagor som man jobbar med en längre tid, "Bockarna Bruse", "Rödluvan" berättat den först sen läser den o visar bilderna, pratar med barnen, sen att vi dramatiserar och barnen får dramatisera den, sagoväskor med kläder som passar till den sagan. Vi gör det först tillsammans med barnen och sedan har barnen tagit upp det och hämtat väskorna och berättat sagorna själva och använt kläderna. De tar till sig det och berättar själva för varandra. (Pedagog A)

Vi ser att pedagogerna har flera olika uppfattningar och syften med sagoläsning. Det kan handla om att få trygghet, närhet och kontakt, en mysstund med barnen. De beskriver även ämnen som empati, naturvetenskap och matematik som ett syfte. Här följer några exempel på hur pedagogerna själva beskriver syftet med sagan: "roligt, lustfullt, spännande, som magi, lära ett språk, få förståelse för, samtala, utveckling och kunskap om något". Även gemenskap och fantasi är beskrivande ord på syftet med sagan.

Alla pedagoger uttrycker att de läser böcker för barnen varje dag vid olika tillfällen. De använder sig av sagan på samlingar som kan ske vid olika tillfällen och på olika platser, inne på avdelningen, ute på gården eller i skogen. De läser för barnen både enskilt och i grupp och flera av pedagogerna uppger att de har som mål att läsa varje dag, att alla barn ska få minst en saga eller berättelse per dag. Pedagog F beskriver att även de dagar de inte använder sig av sagan på samlingar läser de för barnen. ”Även om vi inte jobbar med sagan som tema försöker vi att alla barn ska få höra en flanosaga eller saga ändå under dagen”.

Pedagog E som arbetar med yngre barn upplever att de mindre barnen uppskattar bilder och konkret material exempelvis flanosagor. Hon berättar: ”Vi har jobbat mycket med flano för vi tycker det är lättare med de små barnen, de vill gärna se bilder och då har vi satt dem på väggen”.

Flera pedagoger beskriver även att de arbetar med sagan som grund i ett tema och att de på så sätt får in alla delar av läroplanen i detta och att de t.ex. använder sagan som en inledning på ett experiment gällande naturvetenskap och teknik. Pedagog F beskriver att de använder sig av en saga som en röd tråd i verksamheten för det som de för tillfället arbetar kring. Det kan t.ex. handla om arbetet med något naturområde eller matematik. ”Vi tänker oss att sagan kan vara något som leder en röd tråd i verksamheten och det vi jobbar kring” (pedagog F).

Pedagog C uttrycker sin tanke om arbetet med läroplanen: ”Vi funderar inte, det finns i bakgrunden hela tiden ’med läroplanen i bakfickan’. Vi pratar, läser rim och ramsor hela dagarna. Allt i vår verksamhet kan kopplas till läroplanen, tror jag, luddigt övergripande” (Pedagog C).

Sagan används också för att uppmärksamma hur man ska vara mot varandra, kamratskap och empati. Pedagog C beskriver hur sagan kan användas för att uppmärksamma barnen kring ett visst ämne. ”Har jag en tanke bakom bokval, exempelvis vill lyfta empati, att vara snäll mot varandra väljer jag ”Mamma Mu får ett sår” (Pedagog C).

En förskola informerar om att de har en sagomormor som kommer en gång per vecka och läser en saga som hon själv valt efter barnens ålder.

Sedan har vi ju vår sagomormor också. Hon har varit lärare och ringde hit... och ville komma hit och läsa för barnen. Hon kommer en dag i veckan och läser för en liten grupp. Vi har delat in barnen i fyra-fem grupper som rullar. Då väljer hon en bok. Då får ju barnen också saga, man får ta tillvara alla tillfällen. (Pedagog A)

Detta är ett projekt som kallas ”Allas barnbarn” och handlar om att pensionärer ideellt kommer och läser för barn i närliggande förskolor.

6.2 Magi och fantasi

Här följer vår tolkning av hur pedagogerna använder sig av magi och fantasi runt sagan.

Vi uppfattar att de tycker det är viktigt att bygga upp en stämning kring sagan. Pedagog B beskriver: ”Vi kryper in igenom en förgyllad ram med bjällror till sagans värld där allt kan hända. Tänder ett ljus, berättar sagan”. Pedagog A berättar om sin syn på vad en saga är: ”En berättelse, roligt, lustfullt, spännande, som magi som stimulerar fantasin”.

Några pedagoger berättar om att de har en ram eller en rockring som barnen får gå eller krypa igenom för att ”komma in i sagans värld”. Pedagog A säger att de tar med sig rockringen ut i skogen och att den är klädd i glitter och presentsnöre. För att stärka den magiska stämningen ytterligare berättar hon att de använder sig av ordet ”Simsalabim” för att barnen ska lyssna och göra dem uppmärksamma på att något speciellt ska hända.

Andra sätt pedagogerna beskriver att skapa magi runt sagan är att de har en guldpåse som barnen får ta med hem. I den får de lägga en egen bok som sedan läses upp på förskolan då barnet får sitta i ”guldstolen”. De beskriver också att de använder sig av en sagohatt och att de bygger upp en stämning med tända ljus. Pedagog E talar om platsens för läsning, att de ibland kan sitta under vindskyddet på gården eller i skogen och läsa.

Pedagog E förklarar syftet med bokläsning som: ”Gemenskap och fantasi”. Barnen får ge uttryck för sin fantasi när de har möjlighet att använda sig av rekvisitan som finns på förskolan, klä ut sig och spela upp berättelser för varandra.

6.3 Intresse, lust och motivation

I följande tema redovisas hur pedagogerna uttrycker att de försöker ta tillvara på barns intressen i arbetet med sagan. Vi tolkar det som att de tycker att lusten och motivationen är en viktig drivkraft för språkutvecklingen och att det är viktigt att man uppmuntrar barnen i deras lärande.

Till alla förskolor kommer det en Bokbuss från biblioteket några gånger per termin. Några av barnen får varje gång följa med och välja vilka böcker som ska lånas. De finns sedan tillgängliga för barnen och de har möjlighet att hämta böcker själva. Pedagog E menar att hon tycker det är synd att de inte har möjlighet att ta sig till biblioteket. ”Det är ju en upplevelse också. En del kanske aldrig går dit. Det är väl lite synd kanske” (Pedagog E).

Samtliga pedagoger uttrycker att de försöker ta tillvara på spontana tillfällen som uppstår då barnen själva kommer med en bok som de vill läsa. Vi ser att pedagogerna uppfattar böckerna som en del i att väcka nyfikenhet för språket. Pedagog A uttrycker att det är viktigt att barnen får en förståelse för varför det är bra att kunna skriva och läsa. Hon berättar att de har ett dukschema med barnens namn:

[...] att barnen får en förståelse för varför det är bra att kunna skriva och läsa känns som en väldigt viktig del. För ser man det så får man ju en drivkraft, att vilja. Det ser de ju ganska tidigt att det är bra att veta vilken dag de ska duka t ex. och de överför mycket till skyltar och så. (Pedagog A)

Ett par pedagoger berättar att barnen får ta med böcker hemifrån. Pedagog F beskriver att barnen ibland får ta med sig en bok som läses i samlingen. Hon säger att hon upplevt att barnen ofta har en favoritbok hemma men att hon inte tycker att de har en speciell favoritbok på samma sätt på förskolan. ”Sen får kanske många barn favoriter men vi märker inte det så mycket här. Inte så som de kanske kan få hemma” (Pedagog F).

Sagan beskrivs både som ett sätt att ta tillvara på det barnen visar ett intresse för, men att det även handlar om att använda sagan som ett redskap för att skapa ett intresse kring något. Pedagog E säger att det är roligt när man har ett barn som har ett intresse för något och man hittar en bok som handlar om det. Hon berättar att de arbetat med Pippi Långstrump som tema och att intresset kom ifrån barnen då de pratade mycket om Pippi. Förskolan lånade då Pippiböcker som de använde sig av i sitt temaarbete. Pedagog C berättar om att ta tillvara på barns intresse för figurer de känner till och nämner litteracitet och reklam som riktar sig till barn.

Pedagog F berättar om en pojke som håller på att lära sig språket och härmar mycket. Han är intresserad av en bok med fordon som han vill läsa om och om igen, vill att pedagogerna ska benämna alla fordon och härmar sedan efter. ”Vi har en pojke som precis håller på att lära sig språket och han härmar mycket. Han pekar och vi säger traktor och han säger traktor. Man kan hålla på hur länge som helst” (Pedagog F).

6.4 Språkutveckling

Följande tema behandlar pedagogernas syn på barns språkutveckling och hur den kan påverkas av förskolans arbetssätt.

Gemensamt för alla är att de anser att de arbetar med barns språkutveckling hela tiden, vid olika situationer. ”Det vet alla, att det är viktigt att prata och läsa för barn för att de ska få ett språk” (Pedagog C).

Pedagogerna uttrycker en variation i sitt sätt att förklara hur de ser på arbetet med språkutveckling. Flera av pedagogerna uttrycker att sagoläsningen har en funktion som ger en viktig del i barns språkutveckling och att högläsning stimulerar barnen till god föreställningsförmåga, samtal, dialog, diskussion och reflektion.

Pedagog F upplever att återupprepningen - att härma, är ett viktigt steg i barns språkutveckling. Att det är något man måste komma över innan barnet kan säga ordet själv och börja prata lite längre meningar. Flera av pedagogerna menar att när man läser en bok flera gånger och tittar på bilderna lär sig barnen orden när de upprepas. Pedagog B säger att de ger barnen utmaningar genom att välja lite ”svårare” böcker som stimulerar barnen till

vidare utveckling. Pedagog A säger att de hela tiden ser till vad gruppen behöver och ibland blir det läsning för en liten grupp och ibland för stor grupp.

Pedagog E berättar att avdelningen har ett tomt akvarium. I den lägger de saker som hör till den språklåda/språkpåse de för tillfället arbetar med. Som exempel har de en språklåda om en nalle. Nalle har saker som en bok, ett bord, en haklapp som de lägger i akvariet så barnen kan titta på sakerna och ta upp dem, titta på och känna om de vill. Hon beskriver att det är ett sätt för barnen att bearbeta sagan. Återberätta, komma ihåg och få känna på sakerna. De har små lappar i språklådan där de har skrivit orden på sakerna som finns i lådan så att barnen också får se bokstäverna. Pedagog F arbetar på liknande sätt, med konkret material och skrivna ord. ”För ser de saken, hör och ser ordet samtidigt är det ju lättare att lära sig. Ett lättare sätt att lära sig ord” (Pedagog F).

Pedagog A menar att språket används olika beroende på om man berättar eller läser från en bok och det blir en annan meningsuppbyggnad och rytm. Barnen tar efter, lekläser och visar bilderna. Hon säger att högläsning stimulerar barnen till god föreställningsförmåga, samtal, dialog, diskussion och reflektion.

Flera av pedagogerna menar också att det är viktigt att tänka på hur man pratar med barnen i vardagen på förskolan. De betonar vikten av det vardagliga, att man hela tiden benämner, ger nyanser, ett annat ord för samma sak, och lär sig nya ord på det sättet. Att man har en miljö som främjar språk. ”Vi känner ju att det här att man har ett nyanserat talspråk så att man tänker på vad man säger och hur man säger, att man använder orden mycket” (Pedagog A). De flesta av pedagogerna delar ibland in barnen i olika grupper som språkgrupper och sagogrupper. Pedagog F beskriver att deras mål med att dela in gruppen är vara få barn som kan samtala i en liten grupp och stimulera språkutveckling genom att använda sagor, spel eller språkpåsar och benämna olika begrepp.

Att bara vara med ett eller få barn beskrivs som en värdefull stund, att tala och låta barnet få talutrymme. Pedagog A beskriver ”Ibland bara läsa för två barn, någon gång i veckan, utifrån intresse för att de ska kunna ta till sig, lättare om man inte är så många, kan samtala på ett annat sätt när det bara är två”. Pedagog A menar att det är viktigt att se alla tillfällen till språkutveckling, att det är viktigt att använda vardagen hela tiden, som t.ex. måltidssituationer eftersom det är ett tillfälle då man sitter samlad i en liten grupp under lite längre tid och får tillfälle till en dialog.

Att vi använder oss av matsituationer, det pratar vi ofta om, det är ju en av de viktigaste tillfällena under dagen för att samtal om vad vi har gjort, läst. Då sitter man i en liten grupp, samlade, stilla under ganska lång tid och då vet man att åtminstone de barnen man har vid sitt bord har man haft ett samtal och dialog med och att man kan styra lite o bjuda in och stoppa lite, att alla ska få talutrymme. Det känns ju som en väldigt viktig del att mycket kunskap förmedlas, både mellan pedagogen och barn och mellan barn och barn också (Pedagog A).

Hon menar att lärande, språkutveckling och utveckling sker under hela dagen.

6.5 Det sociala samspelet

I det här temat tar vi upp pedagogernas syn på hur arbetet med sagan påverkar den sociala gemenskapen. De beskriver hur de delar in barn i grupper och hur gruppens sammansättning kan påverka på olika sätt.

Flera pedagoger använder ord som trygghet och närhet i sin beskrivning av syftet med arbetet runt sagan. De beskriver sagoläsning som en mysstund, en rofylld stund tillsammans. ”Man har ögonkontakt, tittar på varandra, gör något gemensamt. En stund av närhet och att man kan ta till en bok om ett barn är ledset” (Pedagog E).

Pedagog A beskriver det sociala samspelet i deras arbete med dramatisering av sagor. ”Vi gör det först tillsammans med barnen och sedan har barnen tagit upp det och hämtat väskorna och berättat sagorna själva och använt kläderna. De tar till sig det och berättar själva för varandra”.

Pedagog F uppfattar språket som väldigt viktigt och menar att man har mer möjligheter om man har ett bra språk. Hon tycker att man märker att de barn som är lite äldre och inte har något språk, har svårare med den sociala samvaron, att de tyvärr inte är med i leken på samma sätt. Hon tycker sig ha sett att de blir bortvalda i leken för att de inte ger tillbaka på samma sätt. De barn som har ett bra språk börjar leka rollekar tidigare och hon menar att barn med ett bra språk har ett litet försprång.

Både pedagog E och F är överens om att barn som inte har kommit igång med talet har svårare i den sociala samvaron och i leken och oftare tar till andra saker som att slåss eller puttas för att de inte kan uttrycka sig.

Pedagog F beskriver vikten av att ibland läsa för en liten grupp barn. Hon upplever att det är lättare om man inte är så många, man samtalar på ett annat sätt när det bara är två. Hon menar samtidigt att de inte delar in barnen i grupper på samlingarna där de arbetar med sagan utan alla barnen är med på samma aktivitet. Hon säger att tack vare att de använder sig av figurer och annan rekvisita kan de fånga barn i olika åldrar. Hon tycker det är ett bra sätt så att alla i gruppen kan vara med på samma aktivitet.

Att ibland kunna vara ensam med bara ett barn beskriver pedagog E som viktigt. Att det är värdefull tid att vara ensam med ett eller ett fåtal barn. Hon beskriver att hon upplevt att ett barn som är tyst tillsammans med andra barn pratar och härmar pedagogen när de får tillfälle att vara ensamma. Hon berättar om att hon varit med om barn som varit väldigt tysta, men när de placeras om och byter platser börjar de prata mycket mer. ”Att byta platser kan vara väldigt effektivt, det har vi sett. Plötsligt pratar en flicka jättemycket, när hon fick byta plats” (Pedagog E).

Några pedagoger pratar om vikten av vilket förhållningssätt de har, att de har en tanke med hur de delar in barn i grupper och placerar dem vid olika tillfällen för att alla barn ska få talutrymme. De pratar om hur gruppens sammansättning kan påverka barnens tal, om de ges

möjlighet att prata. Pedagog A berättar om ett barn som ofta var ensamt kvar sent på förskolan. De använde ofta den tiden till sagoläsning och uppmärksammade att begreppsuppfattningen kom igång.

Pedagog E och F använder sig inte av läsplattor för att främja barns sociala samspel utan tycker att de lika gärna kan sitta med traditionella spel i det syftet. Pedagog E tycker att förskolan ska erbjuda annat än läsplattor och datorer, vilket hon tror finns mycket i hemmen.

6.6 Samhällsperspektiv

I detta avsnitt tar vi upp vad pedagogerna uttrycker angående sin syn på vissa delar av dagens samhälle - barnavårdscentralens roll, skolan, tidspressen med allt som ska hinnas med i förskolans vardag, hemmets roll och den nya utvecklingen med IKT.

Pedagogerna uttrycker att det är mycket som ska hinnas med på förskolan idag. Pedagog B talar om natur, teknik, matematik, läroplansmål, kommunala mål, lokala mål, områdets mål, förskolans mål och avdelningens mål. Hon pratar om förskolans roll och menar att alla skall kunna så mycket så tidigt och att förskolan är ”barns första skola”. Hon anser att det ställs höga krav på barnen och att det är stora barngrupper på förskolorna. Pedagog B: ”[...] alla ska kunna så mycket. Förskolan den första skolan på gott och ont. Jag tänker att vi ställer höga krav på våra barn, stora barngrupper med få personal”.

Flera av pedagogerna nämner tidspressen och att man måste ta tillvara på olika tillfällen för att arbeta med språket. Förskolan som har en sagomormor som kommer och läser med barnen menar att det är en del i att ta tillvara på de tillfällen som ges för att barnen ska få ta del av sagan.

Ett par av pedagogerna beskriver att de försöker ta tillvara på när barnen hämtar en bok och vill läsa men att man inte alltid har den tiden, att det är så mycket som ska hinnas med. Pedagog E beskriver att hon upplever att det ofta ska gå fort, vid situationer som vid måltider och i tamburen. ”Även om man försöker att inte ha för bråttom, ställa frågor och låta barnen få tid att tala” (Pedagog E). Att sitta med en saga beskriver hon som en stund när man får sitta ner och prata med barnen ”[...] för det hinner man inte ju inte alltid göra idag” (Pedagog E).

När det gäller föräldrarna och hemmets roll säger pedagog A att de vill göra föräldrarna medvetna om hur viktig sagoläsning är för barns språkutveckling och har därför bjudit in en bibliotekarie till ett föräldramöte. Pedagog E och F diskuterar också kring hemmets roll, om barnen får så mycket talutrymme och föräldrarna pratar med dem lika mycket som tidigare, om de delar upplevelser tillsammans och benämner saker? De diskuterar kring om de tar sig tid att läsa med barnen, prata och spela spel och om man läser lika mycket för barnen hemma idag, om det ses som viktigt? Pedagog F berättar att de pratar med föräldrarna till språksvaga barn kring vad de upplever på förskolan och hemmets roll. Hon säger att som pedagog vet man att det är viktigt att läsa för barn och det försöker de också förmedla till föräldrarna.

Hon uttrycker: ”Det är ju inte bara vi som ska göra jobbet i förskolan, det hänger ju på hemmet också” (Pedagog F). Hon säger att hon brukar uppmuntra föräldrarna till att läsa, prata, spela spel med sina barn.

Uppfattningarna kring barns språkutveckling och om den har förändrats skiljer pedagogerna åt. De är överens om att den förändrats men uppfattningarna kring det ser lite olika ut. Pedagog A anser att det är ett mer tillåtande arbetssätt i förskolan nu där man kan möta barnen där de är när det gäller språk och språkutveckling. Hon menar att de hela tiden vill möta barnen där de är i sin utveckling, att det är mer tillåtande nu att barn kan mer innan de börjar skolan och att en del barn kan läsa när de slutar förskolan. Hon uttrycker också att de arbetar på ett mer medvetet sätt och att hon vill tro att det de gör har betydelse för lärandet. Pedagog B och F ser det på ett annat sätt, de talar om att allt flyttats ner i åldrarna. Att det blivit mer stressat och att man inte vill skicka ett barn till skolan som inte har språket. ”Det är ju så mycket annat de ska lära sig där. De får läsläxor tidigt och ska kunna skriva” (Pedagog F).

Pedagog F funderar vidare kring skolan, att de ska kunna skriva bokstäver och få ihop det till en mening och svårigheterna kring det om man redan är språksvag. Det verbala talet beskriver hon som grundläggande och svårigheter för barn som inte har det ”för kan man inte säga ett ord som det låter blir det svårt att kunna läsa och skriva det” (Pedagog F). Hon säger även att det inte bara handlar om hur de gör i förskoleklassen utan att det handlar om samhället i stort: ”allting är ju så... det går ju så snabbt...”.

Hon beskriver sin syn på språk som väldigt viktigt och att barn som inte har ordförrådet lätt kommer efter när de börjar skolan, i framtiden. Flera pedagoger beskriver att det är större press nu, barnen ska kunna mer tidigt och ses som språkförsenade vid yngre ålder än förut. ”Förr upplevde man inte 2,5-åringar som sena, det är så mycket barnen ska kunna nu. Barn av idag är så duktiga, så det som egentligen är så kallat normalt kan ses som sent” (Pedagog B). Pedagog F uttrycker även hon att man märker att barnavårdscentralen skickar barn till logoped tidigare idag för att titta på språkutvecklingen. Hon tycker de är mycket mer snabba med det idag än tidigare.

Läsplattor finns på alla förskolor, men används inte i så stor utsträckning av barnen. Flertalet pedagoger uttrycker att det traditionella arbetet kring sagan är viktigare. Pedagog E och F berättar att båda har läsplattor på avdelningarna där de arbetar, men att de ser dem mer som ett läromedel för pedagogerna, inte något som används av barnen. Pedagog E säger att hon tycker att de på förskolan ska erbjuda något annat och säger sig båda vara lite klivna till läsplattor i förskolan. Pedagog E och F är överens om att de tror att barnen sitter mycket med läsplattor och datorer hemma, de tycker sig ha märkt sådana tendenser. De tycker att förskolan ska erbjuda något annat än det som finns i hemmet och de tror att läsplattor och datorer ersatt sagan till viss del i hemmen, att föräldrar tar till det istället för att läsa en bok. Pedagogerna förklarar sig själva som lite ”gammaldags” inställda till användningen av läsplattor. Under intervjun uppstår dock en diskussion mellan pedagog E och F kring användandet av läsplattor på förskolan. Att man kanske kan använda sig av dem för att spela

in sagor de spelar upp med barnen, eller att sagor man arbetar med går att hitta som film. De funderar över om man kan ha sagan på läsplattan upptill boken. Men det är inget de hittills använt sig av. När det gäller spel menar pedagog E att för att främja barns sociala samspel är traditionella spel bättre.

Pedagog C och D är av en annan åsikt när det gäller läsplattor i förskolan och menar att det kan fungera som ett komplement till sagan. De tycker att det ena inte behöver utesluta det andra och en av dem säger: "Man kan inte stoppa utvecklingen och alla behöver möta data/läsplatta. Det kan saknas i hemmen. I skolan har alla en dator eller läsplatta" (Pedagog C).

7. Diskussion

Här följer en diskussion kring vårt val av metod och det resultat vi fått fram. I metoddiskussionen tar vi upp vilken metod vi använt oss av och varför vi valt den och funderingar kring vad en annan metod kunde gett. Vi diskuterar hur vi genomförde intervjuerna och hur urvalet gick till. Relevansen av de frågor vi använt vid intervjuerna diskuteras. I resultatdiskussionen knyter vi samman vårt teoretiska perspektiv, begrepp och forskning vi använt oss av utifrån vad som framgått i analysen.

7.1 Metoddiskussion

Vi valde att genomföra kvalitativa intervjuer för att få fram pedagogernas syn på hur de använder sagan som ett verktyg för barns språkutveckling. För att få fram hur pedagogerna resonerar är det enligt Trost (2010) den metod som är mest användbar. Vi använde oss av olika intervjumetoder, enskilda och gruppintervju för att få en variation. Pedagogerna hade liknande uppfattningar i många frågor och beskrev i många fall likande sätt att se på sitt arbete med sagan som redskap för barns språkutveckling. Vi såg en likvärdighet i intervju svaren och det menar Stukát (2005) ger ett trovärdigt resultat. Vår tanke var att det vid en gruppintervju kan bli en diskussion mellan pedagogerna. Det uppstod en diskussion endast vid ett tillfälle men de pedagoger vi intervjuade hade samma åsikt i många frågor. Vi har funderat över om det ibland finns en kultur inom förskolan där det är viktigt att man tycker lika om frågor gällande verksamheten. Man kanske diskuterar saker inom arbetslaget men utåt sett vill man visa en enad sida.

Vid de enskilda intervjuerna valde vi att vara endast en intervjuare. Stukát (2005) menar att det kan vara en fördel att vara två eftersom man då kan få ut mer av intervjuerna, upptäcka mer. Men det kan även vara en risk att den intervjuade känner sig i underläge. Vi tycker ändå att det fungerade bra att vara endast en och vi har transkriberat och analyserat materialet tillsammans så alla har fått ta del av varje intervju.

Vårt urval av pedagoger grundade sig på att vi valde förskolor vi känner till och har en anknytning till. Detta val berodde på att vi hade en begränsad tid och ville använda oss av kontakter vi redan hade. Pedagogerna valde sedan själva vilka som skulle låta sig intervjuas och det visade sig bli en relativt homogen grupp pedagoger som alla hade arbetat länge inom förskolan och hade en hög medelålder. För att få en bredare bild skulle vi kunna ha tillfrågat enskilda pedagoger med olika ålder och olika lång erfarenhet.

De frågor vi valde ut bygger på vårt syfte och vår frågeställning. Vi har diskuterat om alla frågor var relevanta för studien och kommit fram till att vissa kunde ha omformulerats för att tydligare belysa vår frågeställning. Vi kunde också ställt följdfrågor som fördjupat deras svar.

Genom att intervjufrågorna skickades ut till pedagogerna en vecka före intervjutillfället kunde de vara förberedda och de hade även hunnit diskutera med arbetslaget. För vår del kändes det positivt då vi har en förhoppning om att det gjorde att vi fick utförliga svar.

Det var positivt att spela in intervjuerna för att kunna koncentrera sig på frågorna, slippa anteckna och vara säkra på att få med allt. Vi transkriberade materialet och gjorde därefter en analys. Transkriberingen var tidskrävande men det upplever vi var nödvändigt då vi fick ett utförligt material att arbeta med.

Med vår metod är det svårt att se hur pedagogerna individanpassar läsningen efter varje barn när det gäller t.ex. att tillgodose barnens behov utifrån den proximala utvecklingszonen. Detta hade kunnat bli tydligare vid observationer vid flera tillfällen. Stukát (2005) menar att när man använder sig av observationer får man veta vad pedagogerna faktiskt gör och inte bara vad de beskriver och talar om att de gör. Vi kan ändå utifrån vad pedagogerna sagt få en uppfattning om att de försöker tillgodose varje barn och möta dem där de är i deras språkutveckling.

7.2 Resultatdiskussion

I vår studie har vi sett att pedagogerna uppfattar att sagan och gemenskap hör samman och är ett pedagogiskt redskap för barns framtida språkutveckling. Sagan förmedlar språk, begrepp och kommunikation. Pedagogerna använder sig av sagan i stor utsträckning i sin verksamhet. De uppfattar att den har en viktig roll på flera sätt och att syftet med sagoläsning och arbetet med sagan är mångdimensionellt. Med det menar vi att den används i flera syften. Att uppmärksamma barnen på något, ett ämne, tema eller en känsla. Att skapa relationer och trygghet mellan barn och pedagoger och barnen emellan samt att stödja dem i deras språkutveckling. En av pedagogerna anser att: ”Syftet med att läsa är trygghet, lära ett språk, få förståelse för, samtala, utveckling och kunskap om något” (Pedagog C).

När det gäller språkutvecklingen är det i vår studie svårt att begränsa arbetet med det till just sagan då pedagogerna beskriver att de arbetar med barns språk hela tiden, under hela förskolans vardag. Pedagogerna på samtliga förskolor arbetar med sagan på olika sätt, böcker, språklådor med kläder och figurer. Ekström (2004) menar att det är lättare för en del barn att koncentrera sig i grupp och kunna följa med i de olika händelserna i kedjan en saga består av när man arbetar med konkreta föremål.

Skolverket (2010) betonar vikten av kommunikation. I dagens informationssamhälle är det viktigt att vi kan förstå, göra oss förstådda och ha kunskaper i att kommunicera med andra människor runt oss. Genom att läsa böcker tillsammans med barnen stimuleras barns fantasi och ger kunskap. Vi ser att en fördel med sagoböcker är att man till skillnad från film/dator kan läsa i den takt som barnen vill och anpassa efter dem. Sagan ger också närhet och trygghet samtidigt som bilder och korta texter är bra för att barnen skall utveckla språket.

Flera av pedagogerna pratar om språkets betydelse för barns sociala samvaro och lek. ”Man har mer möjligheter om man har ett bra språk” (Pedagog F). Hon har som pedagog upplevt att barn som är språksvaga blir bortvalda i leken och att de med ett bra språk har ett försprång. Läroplanen beskriver att: ”Lärandet ska baseras såväl på samspelet mellan vuxna och barn som på att barnen lär av varandra. Barngruppen ska ses som en viktig och aktiv del i

utveckling och lärande” (Skolverket, 2010 s. 7). Pedagogerna beskriver hur de uppmuntrar barnens samspel genom sagan t.ex. när de berättar att de arbetat med en saga under en tid och sedan låter barnen ha tillgång till materialet som t.ex. utklädningskläder. Barnen använder dem tillsammans och berättar för varandra. Skolverket skriver att förskolan har som uppdrag att: ”[...] erbjuda en god miljö för utveckling, lek och lärande och särskilt uppmärksamma och hjälpa de barn som av olika skäl behöver stöd i sin utveckling” (Skolverket, 2010 s. 11). Vi kunde här för att belysa studiens syfte ställt följdfrågor kring hur de arbetar för att stärka de språksvaga barnen i leken, om de använder sig av i sagan i det.

Svensson (2009) skriver att barn får olika språkstimulans i hemmen vilket kan leda till olikheter i deras verbala förmåga och språkliga utveckling. Svensson betonar vikten av att informera föräldrar till små barn för att göra dem medvetna om hur viktigt det är med språklig stimulans. I samband med detta känner vi hur otroligt viktigt det är att pedagogerna på förskolan läser mycket för alla barn. Pedagogerna i vår studie var eniga angående det här och menade att de arbetar med att göra föräldrarna medvetna om hur viktigt det är att läsa för barnen. De funderade över om föräldrar pratar och läser lika mycket för barn idag och om det ses som viktigt. De uttrycker också att förskolan inte kan göra allt utan även att hemmet får hjälpa till, de uppmuntrar föräldrarna till att läsa, spela spel och prata med sina barn. En förskola berättade att de bjudit in en bibliotekarie till ett föräldramöte för att förstärka vikten av läsning för barns språkutveckling. Svensson beskriver hur viktigt det är att föräldrarna är engagerade i läsningen och att de tycker det är roligt, då tar barnen till sig läsningen bättre. Hagtvet (2006) menar att för att barn ska utvecklas till aktiva och nyfikna individer är det viktigt att deras nyfikenhet och lust bemöts av intresse och uppmuntran från vuxna.

Läroplanen tar upp hur förskolan ska ha ett samarbete med hemmen: ”Förskolan ska komplettera hemmet genom att skapa bästa möjliga förutsättningar för att varje barn ska kunna utvecklas rikt och mångsidigt. Förskolans arbete med barnen ska därför ske i ett nära och förtroendefullt samarbete med hemmen” (Skolverket 2010, s. 13). Hagtvet (2006) tar upp att det är bra med direkt information till föräldrarna så att de kan få reda på varför förskolan gör saker på ett visst sätt. Viktigt att pedagogerna på förskolan visar ett tydligt pedagogiskt ansvar. Det skapar respekt för förskolans pedagogik och föräldrarna kan känna tilltro till personalen samt anknyta till förskolans verksamhet hemma. Information på föräldramöten med konkreta exempel så att föräldrarna kan få idéer till vad de kan göra hemma. Vi ser det som en bra tanke att föräldrarna kan få med sig en lapp hem med förslag på olika språklekar de kan göra hemma. Det är dock viktigt menar Hagtvet att poängtera att övningarna ”ska lekas” och inte ses som träningstillfällen. Föräldrarna ska först och främst ge barnen trygghet och vara just föräldrar. Samtidigt kan det vara bra att som förälder få en bekräftelse på att det man gör med sina barn är viktigt och bra, ex. högläsning, aktivt lyssnande och samtal om sådant som har hänt.

Ett annat sätt att engagera föräldrarna i läsning och böcker är att låta barnen ta med en bok hemifrån som läses på samlingen. Ett par pedagoger berättar att de arbetar på detta sätt och att

det blir speciellt för barnen när de får visa sin favoritbok på förskolan. Detta tror vi också kan vara ett roligt inslag i verksamheten. En tanke från oss är att det kan utvecklas ex. genom att barnen får göra en boklista över alla böcker som presenteras så att det blir ett häfte med boktips. Efter egen förmåga kan barnen skriva själva eller få hjälp av en pedagog och bilder kan ritas till varje bok.

Ett projekt som vi har uppmärksammat och som också ligger till grund för vårt intresse för vår studie är "Språkkedjan" (Region Halland, 2010), ett samarbete mellan barnhälsovården och Regionbiblioteket i Halland. Det är ett projekt som handlar om barns tal- och språkutveckling, och att alla barn oavsett förutsättningar skall få ett utvecklat språk. Språkkedjan poängterar att det är en demokratisk rättighet att få tillgång till ett språk. Det har arbetats fram ett material med språkväskor som finns till utlåning på biblioteken och hos logopedier med speciellt språkstimulerande material, ex. böcker, spel, lekar, cd-skivor och instruktionskort. Målet var att utifrån ett samarbete mellan barnhälsovården, logopedier och förskolor skapa ett material som stimulerar språkutvecklingen. Språkkedjans arbetsmaterial tror vi är en bra metod att arbeta med barns språkutveckling och kan göra arbetet roligt och inspirerande. Vi ser det som positivt att det finns konkret material för pedagogerna och även föräldrar att arbeta med och det kan ge inspiration, tips och idéer. I ett för oss framtida temaarbete, kan det användas som en grund för att sedan utvecklas på olika sätt. Vi kan också se att Språkkedjans material har stora fördelar då det gäller att inspirera föräldrar och barn till läsning tillsammans. I efterhand har vi tänkt på att vi kunde ställt någon följdfråga kring om pedagogerna använder sig av Språkkedjans väskor och i så fall upplevelsen kring det.

Vi utgår i vår studie från en sociokulturell syn på lärande och ett begrepp är den proximala utvecklingszonen. Det förklaras enligt Söderbergh (2009) som zonen mellan det barnet kan med hjälp av andra och det barnet kan på egen hand. Det är i vår studie svårt att få en uppfattning om hur pedagogerna arbetar med varje enskilt barn men det en av pedagogerna uttrycker, att de använder lite "svårare" böcker, tolkar vi som att de vill ligga steget före och utmana barnen i deras språkutveckling. Ekström (2004) beskriver bilderbokens komplexitet, att det handlar om ett samspel mellan bild och text. Pedagogens roll tänker vi därför är viktig när det gäller hur man läser en bok och anpassar till de barn man läser för. En pekbok innehåller ofta saker som är känt för barn, saker som finns i deras närhet och de är intresserade av. Men det är upp till pedagogen hur man pratar om det, vilken historia man gör av den och hur man anpassar språket. Med en och samma saga som utgångspunkt kan man som pedagog använda nya ord, begrepp, och längre meningar.

Andra begrepp inom det sociokulturella perspektivet är kommunikation och interaktion. Vi upplever att pedagogerna ser sagoläsningen som ett samspel där interaktion pågår. De kommunicerar och har kontakt med barnen och beskriver det som något de gör gemensamt. Pedagogerna ser sin roll i kommunikationen som viktig och de beskriver att de tar tillvara på

tillfällen att läsa för, och på andra sätt samspela med få barn i taget när de finns möjlighet. Pedagogernas beskrivningar visar på en medveten syn på uppdraget när det gäller:

”I förskolan ska barnen möta vuxna som ser varje barns möjligheter och som engagerar sig i samspelet med både det enskilda barnet och barngruppen” (Skolverket 2010 s.6). De talar även om gruppens sammansättning och hur barnen påverkar varandra.

Vi kunde enligt intervjuerna uppfatta att pedagogerna ofta utgår från barnens intresse i val av böcker. Intresse, lust och motivation ses som en viktig del då man väljer böcker som barnen visar intresse för, som handlar om saker barnen känner till och ibland utvecklar man sedan det vidare i t.ex. ett tema som en pedagog beskriver i temarbetet om Pippi. Enligt läroplanen har förskolan en viktig del i att stimulera barns litteracitetsutveckling. Björklund (2008) menar att barn som inte får språkstimulans i hemmet bör få det i förskolan. Fast (2008) uttrycker att barn ska ha tillgång till böcker att titta och bläddra i. Samtliga pedagoger i vår studie uppger att barnen får vara med och välja böcker och att böcker finns tillgängliga för barnen. Vi tror att ett sätt att öka intresset för barnbokslitteraturen kan vara de populära kringprodukter som idag finns runt våra mest kända huvudpersoner i olika sagor. Här blir barns inflytande synligt genom att de visar vad de väljer, eller blir påverkade till detta genom reklam och media.

En av pedagogerna beskriver att språket används olika beroende på om man berättar eller läser från en bok och det blir en annan meningsuppbyggnad och rytm. Tuomela (2003) menar att det vardagliga samtalet är viktigt och att använda ett rikt språk under hela dagen på förskolan. Han lyfter högläsningens betydelse och att det genom sagan framkommer ord som inte tas upp i naturliga sammanhang i vardagen, man kan tala utanför det som sker ”här och nu”.

En av pedagogerna menar att arbetet med läroplanen sker automatiskt, ”med läroplanen i bakfickan”. Detta kan vi tolka på två olika sätt, dels att läroplanen finns med i den dagliga verksamheten och dels att det kan finnas en risk att den glöms bort. Med detta menar vi att pedagogerna kan uppleva att läroplanen finns med tydligare än vad den egentligen gör.

Flera av pedagogerna pratar om att barnavårdscentralen språktestar barn tidigare idag än förr och hur påverkar det i så fall förskolans verksamhet? Vi funderar över olika vinklingar där man kan se på frågan på olika sätt. Ett par av pedagogerna menar att barn som tidigare inte ansågs vara språksvaga vid en viss ålder gör det idag. Ger detta mer stress och press i förskolan? De pedagoger vi har intervjuat är få till antalet och är en homogen grupp då de är i ungefär samma ålder och arbetar på förskolor med liknande socioekonomiska upptagningsområden. Det går därför inte att dra några slutsatser om det här är allmängiltigt i samhället, men vi tycker ändå att det är intressant att fundera över.

Flera av pedagogerna beskriver tidsbristen som ett problem. Att det är så mycket man ska hinna med idag, och de beskriver hur man inte alltid kan ta tillvara på de önskade stunderna för sagoläsning som man önskar. Vi upplever det som en komplex fråga och vi funderar över vad det är som skapar stressen? Har det skett en samhällsförändring i synen på språk som kan påverka detta? Löthagen och Staaf (2009) menar att det skett en förändring i synen på språk i

skolan, att det idag är viktigare med språkets funktion och att man kan använda det i samhället, utanför skolans värld. Man kan också fundera över om hemmets roll har förändrats? Ett par av pedagogerna uttrycker en ökad press på förskolan, att så mycket ska göras och att hemmet inte har en lika tydlig roll längre. Ett par av pedagogerna har upplevt signaler på att man inte läser lika mycket för barnen hemma och de diskuterar om barn fått mindre talutrymme i hemmen.

Kanske handlar det om en förändring i skolan att det är kraven som är för höga när det gäller vad barn ska kunna när de börjar förskoleklass? Kan det vara så att vi skyndar på för att de inte ska komma efter och att detta skapar en stress i förskolan som flera av pedagogerna nämner? Vi ser i analysen att pedagogerna upplever detta på olika sätt. En av pedagogerna menar att det är positivt att man nu på ett annat sätt kan möta varje barn där de är i sin utveckling.

Även om flera av pedagogerna uttrycker att det inte finns tid för att ta tillvara de spontana tillfällena som uppstår för bokläsning upplever vi ändå att de beskriver boken som ett sätt att faktiskt ta sig tid att sitta med ett eller få barn, prata och samspela. Det verkar vara ett tillfälle under dagen man tar sig tid att göra detta. Vi tolkar det som att pedagoger upplever sagoläsningen som en viktig pedagogisk stund och kanske blir boken ett sätt att känna att man "får" ta sig tid att sitta med ett eller få barn vilket man kanske inte tillåter sig att göra så ofta annars.

Ekström (2004) skriver om projektet "Allas barnbarn". Det är ett läsfrämjande projekt som handlar om att pensionärer går ut och läser för barn i närliggande förskolor. Det bedrivs ideellt och syftet är att låta äldre och yngre generationer möta varandra. Ekström menar att de äldre har tid att lyssna och ger tillbaka av sina egna erfarenheter. "Genom högläsningssituationen skapas ett naturligt och lustfyllt möte som stimulerar alla inblandade" (Ekström, 2004 s 14). I vår kommun pågår detta projekt och en av förskolorna i vår studie har en sagomormor som kommer och läser för barnen en gång i veckan. Detta ser vi som positivt och hoppas är något som kommer att fortgå i framtiden.

IKT har blivit en del av förskolans verksamhet, läsplattor finns på samtliga avdelningar i vår studie. I Läroplanen betonas:

Förmåga att kunna kommunicera, söka ny kunskap och kunna samarbeta är nödvändig i ett samhälle präglad av ett stort informationsflöde och en snabb förändringstakt. Förskolan ska lägga grunden till att barnen på sikt kan tillägna sig de kunskaper som utgör den gemensamma referensram som alla i samhället behöver. (Skolverket, 2010 s 6)

När det gäller IKT i förskolan uppger samtliga pedagoger att de har läsplattor på avdelningarna men att de inte används av barnen i stor utsträckning. Flera av dem tror att de finns i många hem och de säger att de på förskolan vill erbjuda något annat. Ett par av pedagogerna menar däremot att läsplattor och datorer är något som barnen kommer att möta i skolan och därför behöver erbjudas även på förskolan. Läsplattor används inte i samband med arbetet med sagan på någon avdelning men vid gruppintervjun uppstod det en diskussion

kring användandet av läsplattor där de samtalade om möjligheter att använda sig av den i arbetet med sagan. De funderade över om man i framtiden kan använda den som komplement t.ex. för att spela in en saga eller hitta en saga man arbetar med som film. Vi funderar över om vi hade sett någon skillnad i resultatet gällande IKT om undersökningsgruppen varit en annan? Intervjugruppen var som nämnts tidigare en grupp med pedagoger i liknande åldrar och alla har arbetat en längre tid inom förskolan. Kanske hade vi sett andra resultat om vi intervjuat pedagoger i olika åldrar och med olik arbetslivserfarenhet.

7.3 Slutsatser och framtida forskning

Vi ser sagan och sagoläsning som en viktig del i förskolan och barns språkutveckling. I vårt framtida yrke tar vi med oss att se sagan som ett viktigt pedagogiskt redskap och att den inte ska glömmas bort. Det bör finnas ett mål och ett syfte med sagoläsning vilket pedagoger behöver vara medvetna om, varför vi läser det vi gör och vår tanke med det. I förskolan har pedagogerna ett uppdrag i att låta alla barn ta del av sagan, både de som visar ett intresse och de som inte gör det. Arbetet med sagan går att variera på många olika sätt för att alla barn utifrån intresse, lust och motivation ska få uppleva sagan i förskolan.

I början av vår studie hade vi funderingar kring om sagan i förskolan har fått stå tillbaka för IKT men enligt vad vi sett i vår undersökning är så inte fallet. IKT kan kombineras i arbetet med sagan, det ena behöver inte utesluta det andra. Det fantastiska med sagan tillsammans med IKT är att det går att variera i det oändliga för att följa läroplansmålen intentioner.

Vi har fått uppfattningen att pedagogerna i vår studie upplever att ett större ansvar läggs på förskolan när det gäller barns språkutveckling genom sagoläsning. Flera artiklar vi läst under arbetets gång har tagit upp vikten av sagoläsning och hur viktiga föräldrarna är i barns språkutveckling. Detta ser vi som intressant att forska vidare om i framtiden.

Vi vill med dessa ord avsluta vår studie då vi tycker att det är tänkvärda ord. Ur boken "Hur långt är ett äppelskal?":

Berättelser ger oss ord och fyller dem med meningen, ger nya dimensioner åt våra liv och sätter oss i förbindelse med andra tider och platser. Vi har ett stort ansvar för de barn som inte har orden. Genom sagans magi kan vi ge dem lusten till språket. Makten över orden ligger dolt i berättelserna. Och sagorna, berättandet, är bland det viktigaste vi har att förvalta och ge i arv till barnen. (Persson & Wiklund 2008 s.39)

8. Referenser

- Bjar, L. & Liberg, C. (red.) (2010). *Barn utvecklar sitt språk*. (2., [uppdaterade] uppl.) Lund: Studentlitteratur
- Björklund, E. (2008). *Att erövra litteracitet: små barns kommunikativa möten med berättande, bilder, text och tecken i förskolan*. Diss. Göteborg : Göteborgs universitet, 2009. Göteborg. <http://hdl.handle.net/2077/18674>
- Dejke, H. (2006). *Berätta för barnen!*. (1. uppl.) Hässelby: Runa.
- Ekström, S. (2004). *Läs och berätta: handledning för högläsare och berättare som besöker barngrupper i förskola och förskoleklass*. Stockholm: En bok för alla.
- Fast, C. (2008). *Literacy: i familj, förskola och skola*. (1. uppl.) Lund: Studentlitteratur.
- Granberg, A. (1996). *Småbarns sagostund: kultur, språk och lek*. (1. uppl.) Stockholm: Liber utbildning.
- Hagtvet, B.E. (2006). *Språkstimulering. D. 2, Aktiviteter och åtgärder i förskoleåldern*. (1. uppl.) Stockholm: Natur och kultur.
- Hellsing, L. (1999). *Tankar om barnlitteraturen*. ([Ny utg.]). Stockholm: Rabén & Sjögren
- <http://www.regionhalland.se/PageFiles/22619/sprak-kedjan.pdf>
- <http://www.barnboksakademien.se>
- <http://www.ne.se>
- <http://www.svenskaakademien.se>
- Lindö, R. (2009). *Det tidiga språkbudet*. (1. uppl.) Lund: Studentlitteratur.
- Läraryrket Tidningen Förskolan (2003). *Vägar till språket: teori och praktik i förskolan*. Stockholm: Läraryrket:s förl., : Tidningen Förskolan.
- Löthagen, A. & Staaf, J. (2009). *Skön litteratur: vägar till läslust och språkutveckling*. Stockholm: Hallgren & Fallgren.
- Nettervik, I. (2004). *I barnbokens värld*. (2. uppl.) Malmö: Gleerup.
- Persson, A. & Wiklund, L. (2008). *Hur långt är ett äppelskal?: tematiskt arbete i förskoleklass*. (1. uppl.) Stockholm: Liber.
- Pramling Samuelsson, I., Klerfelt, A. & Asplund Carlsson, M. (1993). *Lära av sagan*. Lund: Studentlitteratur.

- Smidt, S. (2010). *Vygotskij och de små och yngre barnens lärande*. (1. uppl.) Lund: Studentlitteratur.
- Stukát, S. (2005). *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur.
- Sverige. Skolverket (2010). *Läroplan för förskolan Lpfö 98*. ([Ny, rev. utg.]). Stockholm: Skolverket.
- Svensson, A. (2009). *Barnet, språket och miljön: från ord till mening*. (2., omarb. uppl.) Lund: Studentlitteratur.
- Säljö, R. (2000). *Lärande i praktiken: ett sociokulturellt perspektiv*. Stockholm: Prisma.
- Söderbergh, R. (2009). *Läsa, skriva, tala: barnet erövrar språket*. (1. uppl.) Malmö: Gleerup.
- Trost, J. (2010). *Kvalitativa intervjuer*. (4., [omarb.] uppl.) Lund: Studentlitteratur.
- Vygotskij, L.S. (1995). *Fantasi och kreativitet i barndomen*. Göteborg: Daidalos.

Bilagor

Bilaga 1 Intervjufrågor:

1. Vad är ”saga” för dig/er?
2. Beskriv hur och när ni arbetar med sagan
3. Vilka erfarenheter har ni av hur sagoläsning kan stimulera barns språkutveckling?
4. Hur planerar ni era sagostunder? Vad ser ni för syfte med dem?
5. Hur delar ni in barnen, antal ålder?
6. Hur väljer ni ut sagor? Vilket inflytande har barnen i det?
7. Finns böckerna tillgängliga för barnen i verksamheten?
8. Upplever ni att datorer eller läsplattor ersatt sagan eller sagoläsning på något sätt och i så fall hur?
9. I förskolans läroplan kan man läsa: *Språk och lärande hänger ouplösligt samman liksom språk och identitetsutveckling* och att det är pedagogernas uppgift att sträva efter att varje barn *utvecklar nyanserat talspråk, ordförråd och begrepp samt sin förmåga att leka med ord, berätta, uttrycka tankar, ställa frågor, argumentera och kommunicera med andra.* Hur funderar ni kring det?
10. Har ni något samarbete med biblioteket kring val av böcker?
11. Kan ni se tendenser till att språkutvecklingen hos era förskolebarn sker annorlunda nu än tidigare?

Bilaga 2 Brev

130909

Hej!

Vi är tre studenter som läser till förskollärare på Pedagogien, Göteborgs universitet. Vi har precis påbörjat skrivandet av vår c-uppsats. Den kommer att handla om hur pedagoger använder sagan som redskap för barns språkutveckling. Vi skulle gärna vilja ha ett samtal med några pedagoger från er förskola där vi kan diskutera era tankar kring ämnet och hur ni gör i er vardag på förskolan. Det hade varit bra med 2-4 pedagoger. Från olika avdelningar eller från en och samma avdelning gör ni som det passar er. Om ni önskar kan vi lämna lite mer information kring vilka frågor vi kommer att ställa.

Om ni vill och har möjlighet att ställa upp har vi ett förslag på måndagen den 16 september, den tiden som passar er.

Mvh Anna Nilsson, Ann-Kristin Ahlberg och Marie Nilsson